

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора, завідувача кафедри іншомовної освіти та міжкультурної
комунікації Хмельницького національного університету

Бідюк Наталі Михайлівни

на дисертаційне дослідження **Васильєвої Марини Петрівни**
«Підготовка майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти
Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих»,
представлене на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

В умовах стрімкого розвитку процесів глобалізації та інтернаціоналізації, прагнення України приєднатися до міжнародного освітнього простору, зростає важливість володіння іноземними мовами серед дорослого населення. Адже, уміння спілкуватися іноземними мовами сприяє просуванню кар'єрними сходами, надає можливість приймати участь в міжнародних наукових заходах, сприяє всебічному розвитку особистості. На жаль, рівень володіння іноземними мовами серед дорослих в Україні є невисоким. Однією з причин цього явища є недостатній рівень підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти України до професійної діяльності в системі освіти дорослих.

Розв'язанню проблеми підготовки майбутніх викладачів-філологів до викладання іноземної мови в системі освіти дорослих сприяє вивчення, узагальнення та творче використання теоретичних положень і практичного досвіду підготовки викладачів зазначеного профілю у країнах Європи. В освітній та науковій співпраці України розбудові зв'язків із Польщею належить чи не найголовніше місце. Таке ставлення до цієї країни зумовлене багатовіковою традицією українсько-польських відносин, територіальною близькістю, спільними демографічними коренями та тісними культурними зв'язками, спільними політико-стратегічними інтересами, активним співробітництвом у всіх сферах суспільного життя, включаючи освітню сферу.

Вивчення та аналіз педагогічних здобутків Польщі може стати цінним джерелом для осмислення й запозичення прогресивних ідей. Відомо, що Польща має позитивний досвід проведення освітніх реформ і вагомі напрацювання з підготовки майбутніх викладачів іноземних мов. Відтак, вибір теми дослідження є актуальним і зумовленим об'єктивними потребами досягнення якісної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану наукової роботи кафедри початкової й професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Сучасні освітньо-виховні

технології в підготовці вчителів» (державний реєстраційний номер 0111U008876).

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

У результаті проведеного дослідження дисертанткою: проаналізовано систему освіти дорослих у Польщі та розкрито передумови підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в зазначеній системі; виявлено змістові, організаційні та методичні особливості підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих; здійснено порівняльно-педагогічний аналіз підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі та України до професійної діяльності в системі освіти дорослих; розроблено рекомендації щодо впровадження польського досвіду в закладах вищої освіти України.

3. Нові факти, одержані здобувачем

Дисертаційна робота Васильєвої М.П. є комплексним порівняльно-педагогічним дослідженням, в якому вивчено теоретичні положення і практичні надбання підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих. Зокрема, *вперше*:

- *виявлено* змістовий компонент підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих, який складається з фахової («Практичний курс англійської мов», «Іноземна мова», «Іноземна мова академічного спілкування», «Іноземна мова професійного спрямування»), психолого-педагогічної («Андрагогіка», «Педагогічна психологія», «Соціально-освітня психологія», «Педагогіка на різних освітніх етапах», «Вступ до освіти дорослих з елементами прикладної лінгвістики», «Сучасні проблеми освіти людини», «Вступ до психолінгвістики»), дидактичної («Загальна дидактика», «Інформаційні технології в дидактиці»), методичної («Нові технології у викладанні іноземних мов», «Методика навчання іноземних мов для спеціальних цілей», «Тестування та оцінювання під час вивчення іноземних мов для спеціальних цілей»), науково-дослідницької та практичної підготовки;

- *проаналізовано* досвід практичної та науково-дослідницької підготовки фахівців зазначеного профілю в закладах вищої освіти Польщі (організація практичної підготовки в закладах освіти дорослих, на курсах іноземних мов при університетах, на комерційних курсах іноземних мов, в умовах корпоративного навчання, в літніх мовних школах, у будинках культури та ін.; написання магістерських досліджень із методики навчання дорослих, психолінгвістики і т. ін.);

- *проведено* порівняльно-педагогічний аналіз підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих Польщі та України;

- надано рекомендації щодо використання педагогічно цінних ідей та досвіду Польщі для вдосконалення змісту вищої філологічної освіти України (введення у зміст навчальних програм нормативних дисциплін з основ навчання дорослих та дисциплін вільного вибору з вивчення іноземних мов за професійним спрямуванням; удосконалення методичної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов шляхом вивчення методики навчання іноземних мов професійного спрямування та методики підготовки дорослих слухачів до складання міжнародних іспитів; запровадження практичної підготовки фахівців на базі закладів навчання дорослих тощо).

Поглиблено уявлення про форми й методи підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих (мінілекції, дискусії, методи роботи з книгою, аналіз текстів, вивчення прикладів, аналіз окремих питань, змішане навчання, модель перевернутого класу і т.ін.).

До наукового обігу введено законодавчі акти, освітні програми, плани провідних університетів Польщі з підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Сформульовані Васильєвою М.П. у дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є логічними, аргументованими, послідовними, змістовними. Достовірність результатів, які були отримані, підкріплюється опрацюванням великої кількості джерел, більшість яких мовою оригіналу (434 найменування, із них 246 – іноземними мовами), використанням здобувачкою сучасних методів дослідження, обґрунтованістю головних положень дослідження, апробацією та впровадженням результатів дослідження у площину практичної діяльності. Висновкам властиві достатній рівень повноти, виваженості, логічності та обґрунтованості.

5. Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Дисертаційне дослідження М.П. Васильєвої містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему. Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка № 01/10-630 від 18.11.2020 р.), Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (довідка № 0104-648 від 14.12.2020 р.), Харківського національного університету внутрішніх справ (довідка № 593 від 14.12.2020), Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна (довідка № 01-04/278-1 від 14.12.2020 р.).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Одержані в ході дослідження результати та висновки *можуть бути використані* для оновлення змісту ОП підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014.02 «Середня освіта»

(мова й література (з певної мови)); удосконалення навчальних і робочих навчальних програм дисциплін психолого-педагогічного циклу; укладання навчально-методичних комплексів професійно орієнтованих дисциплін; підготовки дистанційних курсів з методики навчання іноземних мов дорослих; розроблення курсів дисциплін вільного вибору для підготовки майбутніх викладачів-мовників («Порівняльна педагогіка», «Андрагогіка»), проведення педагогічної практики.

Здобутими в процесі дослідження узагальненими та систематизованими науковими положеннями *можуть послуговуватися* менеджери закладів вищої освіти для створення належної інфраструктури й ресурсного забезпечення процесу підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих; установи неформальної освіти – для проектування їхнього кар'єрного зростання; науковці, викладачі, які проводять історико-педагогічний аналіз та компаративні розвідки.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендації, сформульованих у дисертації значною мірою забезпечуються логічною структурою роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

Дисертантка на достатньому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, її актуальність, визначила мету, завдання, об'єкт, предмет, методологічні й теоретичні основи, аргументувала використання обраних методів дослідження.

У першому розділі *«Підготовка майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих як актуальна проблема порівняльної педагогіки»* авторкою з'ясовано ступінь дослідження порушеного питання в педагогічній літературі Польщі й України; схарактеризовано базові поняття дослідження «викладач», «викладач іноземних мов», «дорослість», «дорослий учень», «професійна діяльність», «освіта», «освіта дорослих», «підготовка майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності»; надана характеристика системи освіти дорослих у Польщі; з'ясовано передумови становлення ідеї підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих.

Слушним вважаємо уточнення авторкою поняття «підготовка майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих», під яким розуміє оволодіння майбутніми викладачами теоретичними знаннями та практичними уміннями й навичками у сфері навчання іноземних мов, формування їхньої міжкультурної компетентності та готовності до здійснення професійної діяльності у закладах освіти дорослих, розвиток наукового мислення в умовах реалій, що швидко змінюються.

Особливу сумлінність здобувачка виявляє в другому розділі дисертації *«Зміст, форми та методи підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих»*, в якому Марина Петрівна схарактеризувала теоретичні, організаційні та методичні особливості підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих, проаналізувала досвід практичної та науково-дослідницької підготовки. У ході дослідження дисертанткою з'ясовано, що практична підготовка майбутніх викладачів іноземних мов проходить в закладах освіти для дорослих (в школах для дорослих, на курсах іноземних мов, в умовах корпоративного навчання).

Авторкою також розглянуто провідні як традиційні (лекції, методи роботи з книгою, драматизації, аудіолінгвальний метод), так і інноваційні (проектна робота, змішане навчання, «станції завдань», модель «перевернутого» класу, тощо) форми й методи підготовки фахівців зазначеного профілю.

У третьому розділі *«Удосконалення підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти України до професійної діяльності в системі освіти дорослих на основі використання ідей досвіду Польщі»* дисертантка з'ясувала сучасний стан підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих у закладах вищої освіти України, провела порівняльно-педагогічний аналіз підготовки зазначених фахівців у системі освіти дорослих в Польщі та в Україні.

Вагомим здобутком дисертантки у розвиток педагогічної науки є розробка рекомендацій щодо практичного використання педагогічно цінних ідей та досвіду Польщі в системі вищої освіти України. Рекомендації було надано на загальнодержавному рівні, на рівні закладів вищої освіти, на рівні діяльності кафедр.

Виходячи з аналізу основної частини роботи, доходимо висновку, що мета в ході виконання дослідження була досягнута, а дисертаційне дослідження є завершеною науковою кваліфікаційною працею. Творчий задум авторки дослідження досить чітко виявляється у всіх компонентах її наукового апарату: в обґрунтуванні актуальності, визначенні мети, завдань, об'єкта, предмета, теоретичних засад дослідження. Звертає на себе увагу логічно виправдана структурованість та послідовність викладу змісту дисертаційної роботи, яка повною мірою відповідає меті та завданням проведеного дослідження.

У мовностилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, слід назвати деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. У п.2.1 потребують глибшої інтерпретації та аргументації теоретичні засади проблеми дослідження, зокрема теорії, принципи, підходи, які покладено в основу підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих.

2. Підкреслюючи ґрунтовність та аргументованість одержаних результатів наукового пошуку зауважимо, що доцільно було розробити модель підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих, що сприяло б посиленню узагальнення та систематизації результатів дослідження, розкрило б розуміння цілісності феномену у досліджуваній країні.

3. Об'єктивний аналіз зарубіжного досвіду передбачає розкриття як перспективних ідей, так і викликів / проблем / недоліків, що характеризують цей досвід. Це забезпечує країну, в якій пропонується імплементація зарубіжних надбань, від можливих негативних наслідків. Такий аспект посилив би цінність проведеного дослідження.

4. Схвально оцінюючи обґрунтовані дисертантом науково-методичні рекомендації, наголосимо, що окремі положення мають узагальнений та дискусійний характер, потребують авторських міркувань щодо шляхів їх реалізації. Робота значно виграла б, якби дисертантка показала доцільність розробленого навчально-методичного забезпечення та його реалізацію в освітньому процесі ЗВО України.

5. Відзначаючи високий рівень наукового апарату дисертаційної роботи, водночас звертаємо увагу на доцільність укладання словника польських термінів, який збагатив би, узагальнив та систематизував понятійний апарат дисертаційної роботи в контексті проблеми підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих.

6. У компаративістських дослідженнях значну теоретичну та практичну цінність мають додатки, які інформативно насичують і збагачують дисертацію, забезпечують достовірність одержаних результатів. Більшість додатків (також рисунків у тексті роботи) мають автентичний характер і подані мовою оригіналу, що певною мірою утруднює розуміння їхнього змісту широкою академічною спільнотою. Таблиці 1, 3 в змісті роботи перевантажують її своїм обсягом, тому їх варто було перенести у додатки.

Висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Результати, наукові положення, висновки та рекомендації достатньо повно викладено у 28 працях (з них 25 - одноосібні): 2 навчальні посібники, 4 статті в наукових фахових виданнях України, 1 у міжнародному періодичному виданні, 3 статті в наукових періодичних виданнях України, 17 тез та виступів на конференціях, 1 стаття в колективній монографії, виданій у країні Європейського Союзу.

10. Висновок

Аналіз дисертації, анотації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Васильєвої М.П. «Підготовка майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих», є завершеним, самостійним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки й практики. Дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 (з урахуванням змін від 19.08.2015 № 656), а її авторка Васильєва Марина Петрівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іншомовної освіти
та міжкультурної комунікації

Хмельницького національного університету

Наталя БІДЮК

Підпис Бідюк Н.М.
проректор з НІР

Сергій МАТЮХ